

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת
לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

יא' כסלו תשפ"א 1351 (שנה כו')

נושא השבוע: דיני ממונות (יט)

ההפטרה: "ועמי תלואים" (הושע יא')

פרשת ויצא

"וילך ראובן בימי קציר חזיתים וימצא דודאים בשדה" (ל, יד)

"בימי קציר חזיתים" – להגיד שבחן של שבטים, שעת הקציר היתה ולא פשט ראובן ידו בגזל להביא חזיתים ושעורים אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו (רש"י) ונשאלת השאלה: מה שבח יש כאן וכי צדיקים גזלנים הם?

אלא כוונתם לומר ששאר בני אדם אינם חושדים עצמם שיעברו על גזל ולכן אינם מדקדקים להשמר מעוון זה ולכן ודאי נכשלים שכתוב: "ורובם בגזל", אבל הצדיק מדקדק עם עצמו ואינו סומך על צדקתו ושכלו וגודר עצמו בגדרים וסייגים שלא יכשל ח"ו בגזל וזהו שבח גדול לצדיק.

"טרפה לא הבאתי אליך ... מידי תבקשנה גנבתי יום גנבתי לילה" (לא, לט)

יעקב פונה ללבן ואומר לו: "כיצד אתה חושד בי שגנבתי את התרפים? הרי עבדתך נאמנה 20 שנה ברעית צאנך, ואם אריה או זאב טרפו כבשה לא הבאתים אליך אלא שלמתי מכיסי למרות שלא הייתי חייב על פי דין והכל בשביל השלום, וגם הבריות היו חושדים בי שאני העלמתי את הכבשה והיו קוראים לי גנב ביום ובלילה."

ומעשה אבות סימן לבנים: צריכים אנו ללמוד מיעקב אבינו שגם אם יש לנו לפעמים אי הסכמה ממונית עם מישהו וזה בסכום קטן לא נתעקש וכדאי שנוותר בשביל השלום, שאין גדול לפני הקב"ה יותר מהשלום שנאמר "והאמת והשלום אהבו" (זכריה ח, יט).

"זה לי עשרים שנה בביתך... ותזלף את משכורתי עשרת מונים" (לא, מא)

"עשרת מונים" – למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים (רש"י).

יעקב אבינו מתנהג בצורה נפלאה ביותר למרות שלבן מרמהו במשך שנים ארוכות הוא אינו נוהג כמוהו אלא עובד אצלו באמונה ובנקיון כפים ולא משיב לו מידה כנגד מידה ואפילו מחט לא לקח בלי רשותו. איך אנו היינו נוהגים אילו היה מישהו גוזל ומרמה אותנו במשהו? וק"ו אם היה עושה כן שנים ארוכות? אולי היינו חושבים שמצוה לגרום לו להפסיד ולהשיב לו מידה כנגד מידתו הרעה, אך לא כן יעקב אבינו. ואומר רבי ירוחם זצ"ל: על כל אחד לנקוט בכלל חשוב זה, אין להתחשב במעשה החבר. אדם צריך לנקוט בצעדים כפי שמתירה התורה. והגזול – משפטו נתון בידי האלוקים! (לקח טוב)

לא לוותר על ברכת הרב

מעשה שהיה

חמי היה איש אמיד מאוד, בפטירתו הוריש לנו את הונו הרב וחילק את הירושה שווה בשווה כך שממשפחה של אברך קשת יום הפכנו למשפחה די אמידה. אך למרות העושר שנפל בחלקנו לא התגאנו והמשכנו לחיות באורח חיים צנוע למען חינוך הילדים ללא מותרות. אנשים שידעו על עושרו של חמי הציפו אותי בבקשות עזרה ובהצעות מסחריות. תרמתי ככל שיכולתי ואף קצת יותר ממעשר, ובקשר לעסקים שהציעו לי

אנשים שונים, הייתי בוחן כל דבר לעומק כיוון שלא רציתי לאבד את הכסף בגלל חוסר מחשבה.

לפני כל עסקה הייתי ניגש אל רבי, מורה דרכי, ומבקש את ברכתו ולא הייתי זו בלעדי. הרבי אמר לי: "כל עוד אתה עושה הרבה מצוות בכסף, לא יאונה לך רע".

כמובן שאת עסקי עשיתי לאחר לימודי הכולל, ואדרבא אפילו הוספתי חברות מעבר לסדר הלימוד כשאני משלם להם עבור כך ממיטב כספי.

ערב אחד דפק על דלת ביתנו אדם מכובד וביקש לדבר איתי. הוא עמד בדלת וסקר את הדירה בהשתוממות. הכנסתי אותו לסלון וסגרתי את הדלת, "אתה לא יכול להרשות לעצמך סלון קצת יותר..." ניסה להעיר את תשומת ליבי, "בקשר למה הגעת?" שאלתי עניינית.

הוא התיישב בפנים רציניות והציג את עצמו: גדליה ב. והחל לספר על עסקת נדל"ן באחת מארצות אירופה, "תוך חמש שנים מובטח שהתשואה תכפיל ותשלש את עצמה, והסכום די פעוט להשקעה" אמר, "סכום קטן?" נדהמתי כששמעתי את הסכום שנקב, היה זה סכום גבוה לכל הדעות.

"נו, בשביל עשיר כמון בהחלט מדובר בסכום קטן, ואל תשכח את התשואה שאחר כך", הסביר לי. הוא נשמע אמין, סגנון דיבורו הגבוה והתמצא בכל פרטי העסקה, נתן שמות של אנשים שהצטרפו לעסקה הגדולה. השמות היו מרשימים ביותר, ולהפתעתי היו שמות שבחלקם הכרתי. העסק היה נראה חיובי וכמעט היה ברור לי שאני עומד להשקיע בו את כספי.

ביקשתי ממנו זמן לחשוב, נפרדנו בתקיעת כף והוא הלך. מיד אחר כך התחלתי בסדרת טלפונים, כולם סיפרו לי כמה החברה אמינה ובאירופה אין כמעט מצב של פשיטת רגל.

בבוקר מיהרתי לטלפן למשמש של הרבי ולבקש ממנו להיכנס לרב "הרב שוהה בחו"ל" השיב לי. "מתי הרב אמור לחזור?" שאלתי. "בעוד שבוע בדיוק, וגם אח"כ לא בטוח שתתאפשר מיד הכניסה מפאת חולשת הדרך". בצהרים צלצל הטלפון, "זה אני, ב. נו, מה קורה?" שאל מתווך העסקה, "ההמחאה שלך מוכנה?", "עדיין לא, אני עוד מהסס, הרב שלי לא נמצא וזו עסקה באמת בהיקף גדול". "אבל אני לא יכול להמתין עוד, אני צריך ממך החלטה".

"מה? אנשים החליטו על העסקה תוך 24 שעות?" שאלתי בתימהון. הוא השיב בקור רוח כי מי שיש לו קצת שכל והגיון מבין שזה הסיכוי להתעשר בקלות וברור שכולם נתנו אישור אפילו פחות מ-24 שעות.

"טוב, אני מבין שזו עסקה מוצלחת אבל הרב שלי לא כאן, כך שאצטרך להמתין שבוע וחצי", הודעתי לו. "שבוע וחצי?" הוא נדהם. ואח"כ התחיל לצעוק עלי: "אתה נורמלי? אתה יודע באיזו עסקה מדובר? איך אתה רוצה להפסיד את הזדמנות חייך...?"

לא היה לי נעים לשמוע צעקות, ועוד מאדם שאיני מכיר, ובכלל לא הבנתי איך מנחמד הוא הפך לצעקן... הודעתי לו שרק אחרי שאשמע ברכה מהרב שלי אוכל לדבר איתו שוב, הוא טרק את הטלפון. בערב טילפן שוב "שלום זה ב. יש לך תשובה?", "אמרתי לך שאענה לך תשובה רק בשבוע הבא" קצת התרגזתי.

"אין שבוע הבא, או היום או שאני סוגר עם אנשים אחרים", ידעתי שהוא מאיים בעלמא, לא יתכן שאנשים אחרים מחכים בתור והוא נאמן רק לי.

"אתה לא מאמין בברכה של רבי?" שאלתי, "אני מאמין שמי שרוצה להתעשר היה חותם על העסקה כבר מזמן" השיב תשובה שלא מן העניין, זה הספיק לי.

אמרתי לו בקשיחות: "אדון ב. אני לא יודע מה אתה רוצה ממני, הצעת לי עסקה ואני ביקשתי לחשוב, זו זכותי. אם אינך רוצה שאחשוב או שאתייעץ אל תקשר אלי יותר".

"אבל..." קולו הפך להיות מבוהל, הוא חשב שהוא שולט עלי ופתאום התברר לו אחרת.

"אין אבל, אני מבקש ממך לא לטלפן אלי יותר, לא רוצה לשמוע את ההצעות שלך... שלום וכל טוב". סגרתי את הטלפון ובבת אחת הרגשתי איך הלחץ יורד ממני, הרגשתי משוחרר. אחרי שבוע וחצי נכנסתי לרב וסיפרתי לו על העסקה הזו, "נו, שתהיה לך הצלחה בעסקאות נוספות" אמר הרב. אני קטן אמונה החלטתי שאולי הרב מתכוון לעסקה זו מיהרתי להתקשר לב. אולם הוא לא ענה, טלפנתי במשך כל היום ולא שמעתי ממנו כל תגובה. בערב פגשתי באחד האנשים שהצטרפו לעסקה של ב. "טוב שאני פוגש אותך, אני מנסה להשיג את ב. ולשאול אם עדיין אפשר להצטרף..." "אם אפשר להצטרף?" נזעק "על מה אתה מדבר? לא שמעת? ב. הלזה זייף הכל את החתימות, את הקבלנים, אין כלום, אין קרקעות, אין עסקאות היה כסף ואיננו, ב. ברח לחו"ל". "הוא הסתבך?" שאלתי בחרדה, "אני לא יודע אם גנב או שהסתבך, אך דבר אחד אני יודע, שכל הכסף שחסכתי לנישואי ילדי הלך אליו..."

אחריו כפטריות אחרי הגשם צצו אנשים כאובים שאיבדו בבת אחת את רכושם... היום כולם חושבים שיש לי חוש מיוחד לעסקים, אני לא חושב כך, אלא אם לא לוותר אחרי ברכת הרב זה גם חוש...

הלכות גניבה גזילה [יט]

פינת ההלכה

א. אסור לגנוב או לגזול אפילו פחות משהו פרוטה בין מישראל בין מגוי, בין מגדול ובין מקטן (ש"ע ח"מ סי' שמה ס"א-ב, סי' שנט ס"א, ג).

משחקי מזל [הגרלות]

ב. משחקי קלפים, הימורים או משחקי קוביה על כסף אסורים משום גזל מדרבנן לדעת הספרדים (ש"ע ח"מ סי' ע"ב, ואין למו מכשול ח"ה עמ' רכד, משפטי התורה ח"א סי' כה ס"ב ש"ע מקור עיני יצחק ח' חו"מ עמ' קפה).

הטעם: מאחר ומשחקים אלו מבוססים שפעמים אדם זוכה ופעמים מפסיד וממילא הכסף שמשלמים המפסידים לא ניתן בלב שלם ולא בהסכמה גמורה וזה כעין גזל של כספים של המפסידים (ס). ולדעת האשכנזים יש אופנים שמותר (מבוארם בהרמ"א חו"מ סי' רז ס"ג, משפטי התורה ס). **הטעם להיתר:** שדבר שתלוי בגורל סומכים שהמפסידים מוכנים להקנות כמו שהם רוצים שיקנו להם כשהם מרוויחים (ס).

מ"מ [גם לדעת הרמ"א] ראוי להמנע ממשחקים אלו שמביאים לידי ליצנות, קלות ראש וביטול תורה (ס) והנסיון מוכיח במשך כל הדורות שהנמשכים אחרי משחקים כאלו והורגלו אליהם לא יכלו לצאת מהם וכילו בהבל ממונם וימיהם עד כדי אובדן חיים ר"ל (ש"ע מקור עיני יצחק לרב לכ"י עמ' קפה). ג. כרטיסי הגרלה של ספורט "טוטו" ודומיהם על משחקי כדורגל שמשחקים בשבת אסורים בין לספרדים ובין לאשכנזים שיש בזה גם מסייע ביד עוברי עבירה (ש"ע יבי"א ח"ז חו"מ סי' ו).

ד. מותר להשתתף בהגרלות המאורגנות ע"י ארגוני תורה, צדקה וחסד שכל התורם לארגון מקבל כרטיס ונכנס להגרלה על מוצרי חשמל, ריהוט, דירה וכדו' (ש"ע נזכר להר"ז כהן ח' חו"מ סי' ג, עיין ש"ע יבי"א ח"א ס, ש"ע מקור עיני יצחק ס, ש"ע אשר חנו ס) והוא הדין ב"הגרלה סינית" שמארגנים הגופים הנ"ל.

הטעם: שבהגרלות אלו המשתתפים בהגרלה הקנו את כספם בלב שלם משום שדעתם שגם אם לא יזכו יוקדש הסך שנתנו לצדקה, תורה וכדו' ובפרט שההגרלה על חפץ ולא על ממון (ש"ע נזכר כהן). ה. מותר להשתתף בהגרלות המאורגנות ע"י ארגוני תורה וחסד שכל התורם לארגון נכנס להגרלה על סכום כסף גדול (עיין ש"ע אגרות משה ח"ד סי' ע"ב ש"ע המקור עיני יצחק עמ' קפה ס"ק מג ו, ש"ע אשר חנו ס"ב).

הטעם: שבהגרלות אלו המשתתפים בהגרלה הקנו את כספם בלב שלם משום שדעתם שגם אם לא יזכו יוקדש כספם לצדקה (ס).

ו. מי שקנה מכספי "מעשר כספים" כרטיס הגרלה (=תרומה) של ארגון תורה, צדקה וחסד וכדו' וזכה [כגון בסכום כסף, מוצרי חשמל, ריהוט או דירה וכדו'] שייכת הזכייה לצדקה ויש לזוהה רק טובת הנאה לחלקו לאיזו צדקה שירצה (מנחת כ"י להר"ל שפי"ח סי' יב, מרכבו ארגמן עמ' עו, בית יהודי ח"ה סי' לו ס"ט בשם ש"ע בית דין של שלמה יו"ד סי' א ס"כ נהר מלכים יו"ד סי' רמט ס"ו).

הטעם: כיון שהזכייה היא מכספי מעשר כספים הרי הזכייה שייכת לצדקה (ועליו לשבח ח"ב עמ' תרנט). [מהו מעשר כספים? - מנהג שנהגו להפריש 10% ממשכורתם ומכל הרווחים לצדקה, לגמילות חסדים ולישיבות קדושות (ש"ע יח"ד ח"ג סי' עו)].

ז. כדי שהתורם מכספי מעשר כספים לכרטיס הגרלה של מוסדות צדקה, תורה וכדו' יוכל לזכות

לעצמו בזכיה של ההגרלה [לפתור את הבעיה שבסעיף הקודם] צריך להתנות כשקונה את הכרטיס "אני נותן את הכסף לקניית הכרטיס ממעות "מעשר כספים" רק אם לא אזכה בפרס" [וכן ראוי להוסיף בתנאי את התאריך בו תתקיים ההגרלה ויאמר אותו בפיו] ובמידה וזכה כרטיסו בהגרלה – הפרס הינו רכושו הפרטי של הקונה [ונשאר חייב את סכום הכרטיס למעות מעשר כספים] (מנחה כ"ז ס"ס מרכבו ארגון ס"ס, עלינו לשבח ס"ס).

ח. ישנם אנשים שמשחקים קלפים או שחמט ומתערבים על בקבוק בירה או קופסת סגריות וכדו' ויש להודיעם שיש בכך איסור גמור (ש"ת נ"ח יוסף ח"ב סי' טו, ואין למו מכשול ח"ה עמ' רכ"ד).

ט. אסור לקטנים לשחק משחקי מזל, קלפים, קוביה, הימורים וכדו' על כסף (ש"ע חו"מ סי' ש"ג, ואין למו מכשול ח"ה עמ' רכ"ד, משפטי התורה ח"א סי' כ"ב, ש"ע מקור עיני יאחז ח"ה חו"מ עמ' קפ"ה ולגבי קטנים ש"ע אור"ח סי' שמו, ומשנ"ב ס"ס בית יחיאל חו"מ ח"א סי' יח).

הטעם: מאחר ומשחקים אלו מבוססים שפעמים אדם זוכה ופעמים מפסיד וממילא כסף שמשלם המפסיד לא ניתן בלב שלם ולא בהסכמה גמורה וזה מעין גזל של כספי המפסיד (ס"ס). והנסיון מוכיח שהנמשכים אחרי משחקים כאלו כילו ממונם וממון משפחתם וכילו ימיהם עד כדי אובדן חייהם ה"י (ש"ע מקור עיני יאחז עמ' קפ"ה). ילד הגדל ומתרגל להרוויח כסף "קל" גם כשיגדל ינסה להמשיך בדרך זו להרוויח כסף בכל אמצעי אפילו לא כשר (ד"ע).

י. גם כשמשחקי המזל או רווח והפסד אינם על כסף אלא על חפצים בכלל זה ולכן:

* ילדים המשחקים בקלפים של תמונות רבנים וכדו' וצורת המשחק היא שכל ילד מניח כמות של תמונות וכל משתתף מנסה להפוך בידיו ע"י משב רוח, ואם הצליח הוא זוכה בכל התמונות שהצליח להפוך ואם לא הפך זכותו של השני לנסות להפוך וכו'.

* ילדים המשחקים "בגולות" או "גוגואים" ומי שמנצח זוכה ב"גולות" או ב"גוגואים" של השני.

□ **משחקים אלו ודומיהם אסורים לספרדים אבל לאשכנזים מותרים** (שלמי יונתן לגר"י בן זור סי' ש"ב ס"ו סי' ש"ח ס"ה, עיין עלינו לשבח ח"ה עמ' תרנ"ו ס"ט, ש"ת ישיב יאחז ח"ב חו"מ סי' מט, אבני יספה סי' מז ואין למו מכשול ח"ה פ"ב ס"ה אוסרין לכתילה).

הטעם: בנוסף לאיסור שיש בדבר אם מתרגל לשחק במשחקים אלו בקטנותו יש לחוש שייגרר לשחק גם על כסף (אין למו מכשול ס"ס).

יא. אם משחקי הרווח וההפסד הנ"ל מדומים ואינם על אמת ובסוף המשחק מחזירים לכל אחד את הקלפים או הגולות וכדו' שהרוויח מהשני מותר לשחק (שלמי יונתן הג"ל, ואין למו מכשול הג"ל). וה"ה משחק מונופול שיש בו כסף מדומה שקונים ומוכרים וכו' שמותר שאינו באמת (שלמי יונתן הג"ל).
יב. מותר לעשות הגרלת פרסים לילדים בענייני חול באופן שהם אינם משלמים עבור ההשתתפות בהגרלה (ע"פ ש"ת יבי"א ח"ז חו"מ סי' ו' לענין מפעל הפיס).

הטעם: ששורש איסור משחק בקובייה וכן של רווח והפסד ע"פ מזל הוא באופן שכולם משתתפים בהגרלה וכל אחד נותן משלו ובזה יש ספק גזל שאין דעתו באמת ליתן וכן השולחן ערוך (אור"ח סי' ש"ב ס"ו) אסר לאב לחלק לבניו מנות גדולות וקטנות משלו ע"פ הגרלה, אע"פ שהאב נותן את הכל משלו דומה סוף סוף לקובייה כיון שהוא מחויב לתת אוכל לכל אחד מבניו והשאלה איזה חלק, ובזה נחשב כביכול כאילו נתן כל אחד מהבנים את חלקו להגרלה ועל חלקים אלו עושים את ההגרלה (שלמי יונתן סי' ש"ב ס"ו, עיין אכן יספה ח"ג סי' מז). אבל כאן לא שילמו דמי השתתפות להגרלה ועוד שהזוכים הם אחד או שניים הרי שאין כאן חלוקה לכולם כדי שידמה לגורל האסור הנ"ל (שלמי יונתן ס"ס, פתחי חושן ח"ז פ"כא ס"ק ל"ב). גם הגוף הנותן את הפרסים נותן בלב שלם וההגרלה באה לברר למי לתת ולא אם לתת (עלינו לשבח ס"ס).

יג. אם בהגרלות הפרסים כולם זוכים, כל אחד בפרס אחר, הגוף המארגן צריך לפרסם שהגרלת הפרסים לא מחויבת שאם לא כן אסור לעשות את ההגרלה.

הטעם: אם כולם זוכים חזרנו לאיסור של אב המחלק לכל בניו מנות קטנות וגדולות על ידי הגרלה ורק כשאין מחויבות לתת את הפרסים אין קנין של הילדים על הפרסים ואז אין את הבעיה שאחד מרוויח את של השני (ע"פ האגוד ב"ד י"ז-51).

יד. הגרלות פרסים שעושים "בחברת תהילים", "באבות ובנים" או בתלמוד תורה בימות החול כדי לעודדם לבוא מותר לעשותם אע"פ שחלק מהילדים זוכים וחלקם אינם זוכים (עלינו לשבח ח"ה עמ' תרנ"ו, שערי יוסף ח"ד אור"ח סי' סו, עיין אכן יספה ח"ג סי' מז, עיין שלמי יונתן ס"ס).

הטעם: כמבואר בסעיפים יב' ו-יג'.

מנין מנחה וערבית באשדוד בבי"כ אהבת ישראל רח' הפלמ"ח 11 [מאחורי קיוסק ציונה] אזור ג'
בימים א-ה מנחה ב-4:15 ואח"כ ערבית סמוך.. #מבקשים לחזק את המניין

לעלון האיחוד דרוש מפיץ בהתנדבות לחלוקת העלון בכל שבוע למס' בתי כנסת באזור ו' אשדוד

טל': 08-8644452 אתר העלון: alonhaihud.co.il דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com